

Ràdios municipals: a prop de casa

El fenomen de les emissores municipals (més de dues-centes avui a Catalunya, quaranta-dues a les comarques gironines) no té punt de comparació en cap altre racó del món. En les poc més de quatre dècades des de l'arrencada de les primeres, aquest sector manté una gran diversitat de models, però continua arrossegant una sèrie de problemes des dels inicis: manca de coordinació, problemes de finançament, falta d'un sistema clar de gestió que garanteixi la independència professional i estructura reduïda de recursos humans.

Text > **ABEL FONT**, director de Ràdio l'Escala
FRANCESC TUBAU, assessor en comunicació local

«**P**er a totes aquelles persones que durant el franquisme havien estat lluitant per la llibertat, obrir un espai de participació com la ràdio va ser fantàstic.» Maria Crehuet, ànima de Ràdio Alt Empordà i durant molts anys delegada de l'EMUC (Emissores Municipals de Catalunya) a les comarques gironines, resumeix amb aquesta frase el context que va presidir l'eclosió del fenomen de les ràdios locals. El mes d'abril del 1979 s'havien celebrat les primeres eleccions municipals des de feia més de quaranta anys; l'octubre d'aquell any es votava en referèndum l'Estatut d'autonomia de Catalunya, i feia encara no dos anys que s'havia posat fi a l'obligatorietat que totes les ràdios connectessin amb el «parte» de Radio Nacional de España. El país frisava per exercir en plenitud les llibertats democràtiques recuperades, entre les quals hi havia la llibertat d'expressió.

Enmig d'aquest context, el juliol del 1979, el Ple de l'Ajuntament d'Arenys de Mar aprovava una moció per demanar al Ministeri de Cultura la concessió d'una ràdio en freqüència modulada. Dos mesos més tard, tot i no tenir encara el vistiplau ministerial, començaven les emissions de Ràdio Arenys, considerada la pionera a Catalunya. Pràcticament coincidint en el temps, s'iniciava una experiència semblant a

Rubí. El seu exemple es va escampar com una taca d'oli arreu del país.

En l'àmbit gironí, l'any 1980 començaven a emetre Ràdio Camprodon, Ràdio Ripoll, Ràdio Sant Feliu i Ràdio les Planes. Acabant el primer mandat dels ajuntaments democràtics, ja n'havien aparegut més de vint. El 1981 neixen Ràdio Palafrugell, Ràdio Saturn

(Cassà de la Selva), Ràdio Santa Cristina i Ràdio Alt Empordà. El 1982 ho feien Ràdio Estudiantil de Palamós, Ràdio Belcaire, Ràdio Mediterrània (Blanes), Ràdio Anglès, Ràdio Platja d'Aro, Ràdio Vilafant i Ràdio Banyoles. I el 1983 s'hi incorporaven Ràdio Calonge, Ràdio Celrà, Ràdio Bescanó, Ràdio Blanes, Ràdio Bisbal, Ràdio Mont-

>> Estudi radiofònic habilitat al Centre Cultural La Mercè de Girona per la festa dels 10 anys de l'EMUC. Any 1989. (Foto: FONS RÀDIO PALAMÓS)

grí, Ràdio Sarrià, Ràdio Santa Coloma de Farners i La Veu de Sant Joan.

El de les emissores locals va ser un autèntic fenomen que va revolucionar un panorama que havia romàs pràcticament inalterable durant els llargs quaranta anys de franquisme, un règim especialment zelós i controlador de tot el que es deia o radiava per les ones. Agrupem aquest fenomen sota el nom de *ràdios municipals*, tot i que els models de gestió eren molt diversos, perquè, davant el buit legal que hi havia en aquells temps, els ajuntaments van exercir —en alguns casos molt activament i en d'altres de manera menys manifesta— de paraigua de les iniciatives que en bona part tenien un origen associatiu i nodrit sobretot de mà d'obra voluntària.

L'any 1981 es va crear l'EMUC, una associació sense ànim de lucre amb suport tècnic i econòmic de la Diputació de Barcelona, amb voluntat de coordinar les emissores existents fins llavors. S'hi van associar tots els ajuntaments amb emissora de titularitat

municipal. El primer gran front obert per l'EMUC va ser la defensa del model comunicatiu que es perfilava. Es van fer habituals les reunions a Madrid per aconseguir una regulació legal, que es va fer pregar més d'una dècada. Mentrestant, es va encunyar el terme *alegalitat*, que reflectia el fet que no hi havia cap llei que establís com s'havien de gestionar les emissores locals, però tampoc n'hi havia cap que les prohibís.

Des de l'EMUC, es va lluitar per aturar els intents de tancament que, especialment els primers anys, van impulsar les autoritats governamentals; per a la formació del voluntariat —que era la força motriu principal d'aquells nous organismes—, i per marcar un perfil propi en el panorama comunicatiu català, amb emissions conjuntes en temes o esdeveniments d'abast territorial o nacional. El moviment agrupava emissores de perfils i de dimensions molt diferents. I això generava, sovint, friccions. Maria Crehuet recorda com en la reunió setmanal de l'EMUC so-

10 ANYS

D'Emissores Municipals

ACTES A LES COMARQUES GIRONINES

Dies 14 i 15 d'octubre de 1989

Lloc: Centre Cultural de la Mercè. GIRONA

La Ràdio, de Festa

36 hores de programació conjunta

EN DIRECTE I CARA AL PÚBLIC

R. Anglès R. Arbúcies R. Bescara R. Besalú R. Campdevànel R. Camprodon R. Cassà de la Selva
R. Castelló d'Empúries R. Celrà R. Fornells R. L'Escaleta R. Les Planes R. Llagostera R. Llívia
R. Lloret R. Palafrugell R. Palamós R. Quart R. Ripoll R. Salt R. Santa Coloma de Farners
R. Sant Joan de les Abadesses R. Sarrià de Ter R. Torroella de Montgri R. Tossa de Mar R. Viladom

EMUC - Emissores Municipals de Catalunya

>> Cartell de la festa commemorativa dels 10 anys de l'EMUC. (Foto: FONS MARIA CREHUET)

>> La ràdio local sempre ha estat al costat del dia a dia dels seus municipis. Cantada d'havaneres de l'Escala. Any 2005. (Foto: MIQUEL BATALLER)

vint acabaven discutint-se amb les grans emissores de l'àrea metropolitana de Barcelona, com Ràdio l'Hospitalet, que volien controlar les decisions.

El sector va anar creixent sense gaire sentit d'unitat. Una excepció lloable, però, va ser la celebració dels deu anys d'emissores municipals amb el programa *La ràdio, de festa*. Es va celebrar els dies 14 i 15 d'octubre de 1989 al Centre Cultural La Mercè de Girona, i va consistir en trenta-sis hores de programació en directe i de cara al públic. Hi van participar, amb més o menys implicació, un total de vint-i-sis ràdios. Per a l'ocasió es va instal·lar un radioenllaç d'1 kW a Rocacorba, i totes les emissores es van enllaçar a aquella freqüència. Una altra experiència de cooperació territorial d'aquells primers anys va ser l'informatiu *Tramuntana 3*, elaborat entre Ràdio Alt Empordà, Ràdio l'Escala i Ràdio Vilafant. Malauradament, l'experiència va durar poc temps.

L'abril del 1991 es va aprovar la llei de les emissores municipals (Llei 11/1991, de 8 d'abril, d'organització i control de les emissores municipals de radiodifusió sonora). Finalment es reconeixia una realitat existent i s'establí que les emissores es poguessin finançar, en part, amb publicitat, punt que havia generat fortes lluites per part de les emissores comercials. Així mateix, es van concentrar les freqüències en el punt 107 del dial.

Aprovada la llei, arribava el moment d'estabilització d'un model que es basava en la dinamització dels pobles des del punt de vista cultural, la potenciació de la participació ciutadana, la democratització de la vida local i la normalització lingüística, a banda de ser una via de creació d'ocupació. Amb tot, transcorreguts només tres anys des de l'aprovació de la llei, va tenir lloc una escissió traumàtica del sector. L'any 1994 es va crear el Consorci de Comunicació Local, integrat per la Diputació de Barcelona, la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona i l'EMUC, amb la voluntat d'oferir suport i continguts a les emissores municipals. Però, *de facto*, es va veure com el projecte era crear una emissora finalista (COM Ràdio), que emetria en cadena a través de les municipals. Part de les ràdios es van sentir menystingudes davant el quasi monopoli de les decisions per part de

les emissores de l'àrea metropolitana barcelonina, i van acabar abandonant el projecte.

L'any següent va néixer la Fundació de la Ràdio i la Televisió Locals de Catalunya, per donar cobertura a les ràdios escindides, que es van organitzar primer acompanyades de les televisions locals en la Federació Catalana de Ràdios i Televisions Locals i poc després en la Federació de Ràdios Locals de Catalunya. Les primeres ràdios gironines adherides a la nova federació van ser Ràdio Vilafant, Ràdio Palamós, Ràdio Sant Joan (Sant Joan les Fonts), Ràdio la Vall (les Preses), Ràdio Salt i Nova Ràdio Lloret.

En aquest context, i transcorreguts vint anys de l'eclosió del moviment, l'any 2000 es va convocar el primer congrés de ràdio municipal, amb el lema «Les ràdios municipals en el llinar del 2000». En l'organització hi havia implicades dues ràdios gironines: Ràdio Palamós i Ràdio l'Escala. Al congrés van assistir-hi també Nova Ràdio Lloret, Ràdio Santa Cristina, Ràdio Vilafant i Ràdio Breda, entre un total de vuitanta ràdios representades. Aquell congrés va ser una autèntica reivindicació de la ràdio municipal com a peça estratègica en el conglomerat comunicatiu català. En les conclusions, s'incidí en aspectes estratègics com

>> Maria Crehuet, fundadora de Ràdio Alt Empordà i coordinadora de l'EMUC a les comarques gironines. (Foto: CONXI MOLONS)

>> Locutor de Ràdio Vilafant, a l'octubre de 1989. (Foto: TONI GUERRERO)

el finançament, els serveis i la cooperació necessaris, el control democràtic de les institucions, els continguts i el marc legal regulador.

La primera dècada del segle va ser una dècada de debat intens vers la consolidació d'un model, i es van arribar a convocar quatre congressos de la ràdio municipal, dita també *local* o *de proximitat* (2000, 2002, 2006 i 2008). Va ser del tercer d'aquells congressos (el del 2006, «Cap a un nou escenari en la comunicació de proximitat») que en va sortir l'encàrrec d'elaboració del *Llibre blanc de la ràdio local pública*. Avalat per les dues associacions municipalistes (AMC i FMC), el Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC) i la Generalitat, aquest llibre feia una radiografia exhaustiva de la situació de la ràdio municipal a Catalunya i tenia la voluntat d'esdevenir una autèntica guia sobre els mínims indispensables per fer ràdio local pública.

El retrat que feia aquell llibre blanc posava de manifest mals endèmics que el sector arrossegava des de la seva creació. En són exemples la poca professionalització de les plantilles —l'any 2008, un 55 % de les emissores gironines tenien només una persona contractada, o bé no en tenien cap, i un 70 % no disposaven de cap periodista

responsable— o la manca d'organismes o models de gestió que garantissin un treball independent dels periodistes —la meitat de les ràdios locals gironines no tenien consell d'administració o similar.

Transcorreguts quinze anys des de la publicació del *Llibre blanc de la ràdio local pública*, no sembla pas que el sector hagi canviat gaire. En tot cas, aquest 2024, la Federació de Ràdios Locals, com a aportació a l'any del centenari de la ràdio, ha encarregat una actualització d'aquell llibre blanc. Serà interessant veure quina evolució ha seguit el sector i com està posicionat per assumir reptes de futur, com ara les noves rutines de consum d'àudio o l'impacte de noves eines d'intel·ligència artificial.

En espera del que pugui aportar aquesta actualització, a la fotografia actual de la ràdio municipal hi apareixen quaranta-dues emissores. La Selva és la comarca on més n'hi ha (deu), mentre que la Cerdanya i el Pla de l'Estany, amb una única emissora a cada comarca, són les que en tenen menys. Al Ripollès n'hi ha dues; a la Garrotxa, cinc; a l'Alt Empordà, set; al Baix Empordà, set més, i al Gironès, nou. D'aquestes emissores, vint-i-sis estan adherides als protocols de La Xarxa, dinou a la Federació de Ràdios Locals de Catalunya, i onze formen part dels dos organismes. El municipi més petit amb ràdio municipal és Vila-sacra, de set-cents vuitanta-cinc habitants, mentre que el més gran és Girona, amb poc més de cent mil.

Un fet transcendent per al món de la ràdio local va ser la creació de La Xarxa, l'any 2012, fruit de la fusió de COM Ràdio i la Xarxa de Televisions Locals. Es tracta d'un servei de concertació, cooperació i coordinació de les capacitats productives dels mitjans audiovisuals, sense una relació jeràrquica amb les entitats adherides. Estructurat com a productora de continguts per a ràdios i televisions, ha superat l'estadi anterior, d'emissió unidireccional i molt centralitzada a Barcelona. En

el cas de les ràdios, reben continguts en emissió directa (bàsicament informatius i butlletins) i en emissió asincrònica, bona part dels quals són produïts per les mateixes emissores. Val a dir que bona part de les emissores gironines actives avui en dia estan adherides als protocols de La Xarxa (un total de vint-i-sis). A més, han sorgit interessants exemples de programes coproduïts amb La Xarxa i diferents ràdios del territori, com ara els magazins d'estiu *No tanquem per vacances* (2017) o *Mar i muntanya* (2019), amb participació de cinc emissores diferents en cada cas.

Cas digne de comentari és el de Girona, que, després d'anys de tenir la freqüència cedida a una empresa privada, finalment el 2019 va decidir explotar-la directament, amb el nou nom de Girona FM. El director, Oriol Mas, considera que avui en dia té tot el sentit del món explotar una emissora municipal «com a servei públic que cobreixi el dia a dia de la ciutat, un servei que feien les delegacions de ràdios nacionals tant públiques com privades i que han anat deixant de prestar per motius econòmics o per reorganització de graella».

En tot cas, totes les emissores locals —en major o menor mesura— posen el seu granet de sorra per fer que el panorama radiofònic català sigui incomparable. La seva raó de ser és la informació i els continguts de proximitat, aquells que, si no són explicats pel mitjà local, no són explicats per ningú. La ciutadania ha entès el seu paper i les té presents a l'hora d'informar-se. S'ha posat sobradament de manifest en esdeveniments especials, no només festius, sinó també en els moments més necessaris, com la crisi de la covid, en què tant servei van prestar.

El repte de futur implica saber-se adaptar als canvis d'hàbits de consum audiovisual que les noves tecnologies possibiliten, i no perdre de vista que el seu espai és la proximitat, allà on cap altre mitjà els pot discutir el lideratge.

El municipi més petit amb ràdio municipal és Vila-sacra, de set-cents vuitanta-cinc habitants, mentre que el més gran és Girona, amb poc més de cent mil

>> Oriol Mas, director de Girona FM.
(Foto: CONXI MOLONS)